

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת סנהדרין - דף סו

ובאמת צריך להשכיל מדוע לא לעשות עירוב לכתחילה על כל דבר אפילו על דבר הרשות, הרי עצם עשיית העירוב זה מצווה שהרי תיקנו על כך ברכה, ומה שאח"כ יהנה ממקום השביתה לכאורה זה בהגדרה של מצוות לאו להנות נתנו, אך מצוה נקטו שיעשה דווקא לדבר מצווה ועו'.

בשאלה זו עמד העונן יו"ט (ס' סא), ויחדש ש"עירוב תחומין" הוא שונה במהותו משאר מצוות לאו להנות נתנו, שאין ההנאה קשורה לעצם הקיום, אבל בתחומין שצריך ליצור מקום שביתה, כלומר כל רגע ורגע צריך את המקום השביתה. נכון שהמקום נעשה כמקום שביתה בזמן בין השמשות, ואפי' נאכל העירוב אח"כ מועיל וכו' אולם כל זה מחמת שהמקום הזה הוא מקום השביתה שלי, ולכן אני יכול ללכת עוד אלפיים אמה מעבר לאלפיים אמה המקוריים. ממילא וכאשר נעשה העירוב לצורך דבר הרשות הרי בכל רגע ורגע הוא משתמש באיסורי הנאה, זה לא תוצאה זה שימוש ישיר האסור.

המחלל את השבת באיסור שיש בו כרת על מזיד, וחסאת על שוגג, בעדים והתראה יחייב סקילה, **למעט** יציאה מחוץ לתחום לדעת ר"ע שאסור מן התורה אולם אין בזה כרת וחסאת. **וכן לדעת רבי יוסי** שאיסור הבערה הוא בלאו. חיוב סקילה **במקלל אביו ואמו** באופן שקלל בשם, **אם קילל בכניו לר"מ פטור, ולרבנן** חייב. **מבאר הגמ'** שהחמיהם הכוונה **לרבי מנחם מברבי יוסי** שאמר "בנקבו שם יומת" ללמד על מקלל אביו ואמו שמתחייב רק באופן שקלל בשם. "איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו" ודרשו **איש איש** לרבות בת, טומטום ואנדרוניוס. **אשר יקלל את אביו ואת אמו** **לדעת רבי יאשיהו** נכתב שוב בסוף הפסוק ללמד שחייב אף אם קלל כל אחד בנפרד, ואין כוונת התורה לחייב רק באופן שקללם יחד. **לדעת רבי יונתן**, אם לא נכתב בפסוק "יחדו" הרי שחייב אף אם קלל כל אחד בנפרד. **מות יומת** ונאמר **דמיו בו** היינו המיתה היא בסקילה בגד"ש מאוב וידעוני.

אזהרה למדו אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר' אם היה אביו דיון או נשיא הרי היה בכלל הלאומים האמורים, **כאשר** אינו נשיא ואינו דיון יש ללמוד בין אב, **חומרנו** יש דיון שחייב לשמוע להוראתו, **חומרנו** יש נשיא שחייבים לסור למרותו, ובכל אחד אין את חומרנו של השני והצד השווה שבהם, שהם בעמך א"כ ניתן לרבות אביו לאזהרת קללה. **ואם נפרח** שגדלותם גרמה להם, **הרי נאמר בחרש** "לא תקלל חרש", **ואם נפרח** שחרשותו גרמה לו, נשיא ודיון יוכיחו. **ואם נפרח** שמיחידים נשיא דיון וחרש שהם משוננים משאר אנשים לכן הזהירו על קללתם, הרי יכלה תורה לכתוב או "נשיא וחרש" או "דיון וחרש", **ואם נכתב** גם נשיא גם דיון וגם חרש, לא נצרך לגופו אלא לרבות אביו לאזהרה על קללה.

הדרשה המכרת מבוססת על הלימוד ש"אלהים לא תקלל" הכוונה לדיון **כדעת רבי ישמעאל**, אבל **לשית ר"ע** ש"אלקים" בפסוק הכוונה לקודש, **וכן שית ר"ע אליעזר בן יעקב** שדרש מהפסוק איסור למברך את השם. א"כ לא יהיה להם מקור לאזהרה למקלל אביו, **מסקנת הגמ'** שאם לומדים את הפסוק על דיון בודאי שלומדים ממנו אף איסור ברכת השם, ואם לומדים את הפסוק על קודש, **לא שייך לומר** שאין אזהרה על דיון כיון שהיה ניתן לכתוב "אלקים לא תקל" ממה שנאמר לא "תקלל" מבואר קודש וחול, והרי לא נצרך כזכר שניתן ללמוד מחרש ונשיא, **בהכרח** מרבה אביו לאזהרה.

חיוב סקילה על עברה המאורסה זה רק באופן שהיא נערה בתולה מאורסה והיא בבית אביה, **אם באה עליה ב' אנשים הראשון** בסקילה **והשני** בחנק. "כי יהיה נערה בתולה מאורסה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה והוצאתם את שניהם אל שער העיר והוא וסקלתם אתם באבנים", דרשו **נערה** ולא בוגרת, **בתולה** ולא בעולה, **מאורסה** ולא נשואה, **בבית אביה** למעט אם נמסרה לשלוחי הבעל. **אמר רבי יהודה בשם רב** שהאמור במשנה זה שית ר"מ, **ורבנן חולקים** וסוברים שאין הכוונה דווקא לנערה אלא לכל קטנה. **שאל רב אחא מדפתי את רבינא**, ואולי כוונת המשנה בשיטת רבנן למעט בוגרת אלא קטנה בכלל. **אמר לו רבינא** ממה שנאמר "אינו חייב עד שתהא" **משמע** דווקא נערה, ואם רצו לרבות אף **קטנה** היה צריך לומר "אינו חייב אלא על נערה". א"כ מבואר שהמשנה היא שיטת ר"מ.

שאל רבי יעקב בר אדא את רב, מה הדין בא על קטנה מאורסה **לשיטת ר"מ**, האם פטור מכלום או ממועטת מסקילה ויהיה לו חנק. **אמר לו רב** שמסתבר שיהיה חייב סקילה. **שאל רבי יעקב** והרי כתוב "ומתו גם שניהם" היינו שמחייבים את הבעול רק באופן ששניהם בני עונשים. **שחק רב** **שאל שמואל** מדוע רב שתק והרי כתוב "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו", **ולמעשה** הלוי במחלוקת בתנאים "ומתו גם שניהם" **לדעת רבי יאשיהו** חיוב מיתה רק באופן ששניהם בני עונשים. **לדעת רבי יונתן** "ומת האיש" הבעול יחייב לבדו. **ביאר רבא שרבי יונתן ילמד** מ"גם שניהם" למעט שרק על ביאה גמורה יחייב ואם הוא רק מבחוש אינה נהנית ואין חיוב (על ביאה שלא כדרכה יש ריבוי אחר). **רבי יאשיהו ילמד** מהמילה "לבדו" שאם באו עליה עשרה בני אדם שלא כדרכה ועדיין היא בתולה, **לרבנן** כולם בסקילה. **לדעת רבי** הראשון בסקילה וכולם בחנק, **וכך ילמד רבי יאשיהו** מהמילה "לבדו" שרק הראשון בסקילה.

"ובת איש כהן כי תחל לזנות" **אמר רבי** תחל הכוונה לתחילה, וכן נאמר "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו" **ביאר רבי הונא בריה דרב יהושע**, שסבר רבי כדברי רבי ישמעאל שבת כהן חייבת שריפה רק ארוסה ולא נשואה, וזה כוונתו שאמר בתחילת ישיבת שריפה. **והביא רביה** מנערה המאורסה שאף שם דובר על בתולה. **אמר רב ביבי בר אבבי** שרבי יוסף ביאר שרבי סבר כר"מ שאם בני כהן נישאת לאחד מן הפסולים חיובה בחנק, **וכוונתו** אם חילולה מהכונה בזנות היות נשואה לכשר, חיובה בשריפה. **אבל אם היתה נשואה לפסול** רק בחנק. **והראיה** מנערה המאורסה זה רק סימן של התחלה.

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

"תחומין" ו"עירוב תחומין"

המשנה אמרה שחיוב סקילה על מחלל שבת כאשר עובר על איסור שיש בו כרת וחסאת. וממעט תחומין לשיטת ר"ע.

עירוב תחומין בשונה מעירובי חצירות ושיתוף מבואות לא קשור כלל לענין טלטול, אלא לגבי מקום שביתתו של האדם ודרך הילכו. שאמרו חכמים שיש לאדם ממקום עירו שהוא מקום שביתתו הילוך אלפיים אמה לכל רוח שירצה. ואם רוצה ללכת יותר מרחיק את מקום השביתה שלו מן העיר אלפיים אמה ויוצר מקום שביתה חדש ע"י מאכל או בית דירה וכד' וממקום זה מונים לו עוד אלפיים אמה לצורך הליכה.

כתוב בתורה בפרשת בשלח במעשה המן שנאמר על בני ישראל לצאת וללקט בשבת "שבו איש שתחיתו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שמות פט"ז פכ"ט) וכבר רש"י על התורה כתב שאיסור תחומין אינו אלא מדברי סופרים.

ולמדנו בעירובין (דף ז', ב) שדעת רבי חייא שלוקין על עירובי תחומין מהתורה משום דכתיב "אל יצא איש ממקומו" בדברי רבי חייא דנו הראשונים שם.

הקשו שם הראשונים בשלמא רבי היא הוא תנא ויכול לחלוק על דעת חכמים אולם שם בגמ' מבואר שאף רבי ינאי הסכים בפשטות עם דין זה שלמעשה דעת חכמים היא שתחומין הוא דרבנן ודלא כר"ע שהם דאורייתא.

הביא הר"ף מהירושלמי שגם נאמר שתחום אלפיים אמה הוא דרבנן אולם שיעור יב' מיל הוא דאורייתא. אולם דבר זה לא יישב את דברי רבי ינאי משום שאין מושג של עירוב תחומין מעבר לאלפיים אמה ובדבריו משמע שיש עירוב א"כ נראה שדובר על אלפיים אמה וזה לפי דעת חכמים דרבנן ולא דאורייתא.

דעת הרמב"ם (כז, א) וכן בסה"מ (לאוני שכא) שלוקין על איסור תחומין באלפיים אמה מהתורה. וכן בבב"ג (סי' י') וכן הביא הבעל המאור שיטת הרא"ש. מאידך דעת הרמב"ן להוכיח מהגמ' בשבת שאמרו למ"ד שאם עשה את כל המלאכות בהעלם אחת חייב על כל אחו"א שחייב לט' חטאות והעמידו לפי ר"ע בתחומין. ממבואר שלא לכו"ע הוא דאורייתא. אף במ"ב (שצ"ז סק"א) הביא שמהתורה רק יב' מיל ויש חולקים וסוברים שאף זה מדרבנן. (וע' משכ"ב בס' תד"ק סק"ז) ועי' עוד בתורה תמימה (שמות פרק ט' אות מה' ואילך) שהאריך בשיטות.

בגמ' בעירובין לו, א דנו לגבי דבר שיש לו עיקר מהתורה, ומבואר שלשיטת רבי יוסי תחומין דרבנן, ולומד שאין כלל צד לאסור תחומין מן התורה לא אלפיים אמה ולא יב' מיל וכו' אין מקור ואין בכלל דין תחומין מן התורה. כי אם היה לתחומין איזה בסיס מהתורה, הרי חוזרת השאלה לרבי יוסי מדוע לא החמיר בעירוב כמו שהחמיר בספק טומאה כחמת זה שיש לה עיקר מהתורה. וכך למד הריטב"א שלדעת רבי יוסי באמת אין כלל דין תחומין בתורה וגם לא דין יב' מיל. אולם הביא בשם הראב"ד שדקט גם רבי יוסי מודה שתחומין יב' מיל מהתורה. ומה שאמרו שסובר שתחומין דרבנן רק על תחום אלפיים אמה. וכל הנידון של טומאה שיש לו עיקר מהתורה כיון שטומאה דרבנן וטומאה דאורייתא הם באותם הגדרות ויכול להיכשל לכן אמרו יש לה עיקר מהתורה, ובכל מקרה החמיר רבי יוסי. אולם ההפרש שיש בין תחום של אלפיים אמה ליב' מיל הוא הפרש גדול ולכן אלפיים אמה דרבנן יב' דאורייתא. אולם מחמת השוני בין שני המקרים אמרו על אלפיים אמה שהוא דרבנן ואין לו עיקר מהתורה כי יב' מיל דבר אחר לגמרי הוא.

במאירי שם סיכם את השיטות מתי ולמי תחומין מהתורה ומדרבנן. דעת הר"ף רמב"ן רשב"א (בדף ז' בסוף פרק ראשון בעירובין) אלפיים אמה דרבנן ומיב' מיל ואילך דאורייתא. (שם הם דנו בדברי הגמ' שיש מלקות על תחומין) וי"א שאף יב' מיל הוא דרבנן, כפי הנראה בריטב"א שם בסוגיא. וברמב"ם בתשובה סט' (ודלא כדבריו בסה"מ ובהלכות שמשמע שבי' מיל דאורייתא) ויש סוברים שאפי' ג' פרסאות דרבנן. דאורייתא וכדברי ר"ע שעירוב תחומין מן התורה. ויש שסוברים שאפי' ג' פרסאות דרבנן.

איך עושים "עירובי תחומין"? היות וכפי שנתבאר הקובע להילוך אלפיים אמה הוא מקום שביתה. לכן אם מעוניין להוסיף ללכת יותר על עירו עוד אלפיים אמה צריך לקנות מקום שביתה חדש.

"מקום שביתה" ביאר רש"י (על המשנה בעירובין כז), נקנה לאדם ע"י מזונו לכן צריך להניח במקום השביתה מזון ב' סעודות מער"ש (ושהמזון יהיה שם לפחות עד אחר בין השמשות וצריך להיות ראוי לאכילה ויש עוד עמה וכמה הלכות) ואז המקום מוגדר כמקום שביתתו. שאף אם יחזור לעירו המקורית וילון בה, אותו מקום שהניח את העירוב נקרא אף הוא מקום שביתה כי עירבו ויוכל ללכת עוד אלפיים אמה, בסה"כ ארבעת אלפים אמה לצד אחד.

למעשה מלשון המחבר (בס' תח) מבואר שזה דין בדיעבד. כלומר אם עשה עירוב תחומין מועיל אולם אם טוב להשתמש בהיתר זה לכתחילה. וברמ"א נראה שאף לכתחילה. והסכים המ"ב לפי המבואר (בס' תטו) שרק לצורך מצוה יעשה עירוב תחומין. אולם אם עירב לדבר הרשות עירוב עירוב. ועיי"ש במ"ב שהביא שיש שחילקו בין עירב בפת שזה בדיעבד לבין עירב ברגליו כלומר ששבת בפועל באותו מקום שמועיל לכתחילה ויש חולקים שאין הבדל.